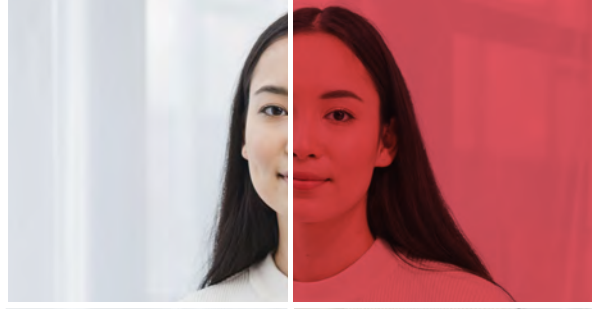

**PANDEMİ
DÖNEMİNDE
YÜKSEKÖĞRETİMDE
ENGELLİ ÖĞRENCİ
EL KİTABI**

İzmir Üniversiteler Platformu Engelsiz Üniversite Operasyon Grubu
Kasım 2020

İZMİR
üniversiteleri platformu

Ege Üniversitesi
Ege Üniversitesi
Dokuz Eylül Üniversitesi
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü
İzmir Katip Çelebi Üniversitesi
Yaşar Üniversitesi
Yaşar Üniversitesi
İzmir Kavram MYO
İzmir Demokrasi Üniversitesi
İzmir Demokrasi Üniversitesi
İzmir Bakırçay Üniversitesi
İzmir Ekonomi Üniversitesi

Doç. Dr. Pelin AKMEŞE
Soner ASLAN
Doç. Dr. Gökhan TENİKLER
Prof. Dr. Canan VARLIKLI
Psk. Gizem ŞAHAN
Dr. Öğr. Üyesi Zümrüt GEDİK
Prof. Dr. Huriye TOKER
Dr. Öğr. Üyesi Özge CAN
Öğr. Gör. Melis HIDİR
Dr. Öğretim Üyesi Miray Özözen DANACI
Dr. Öğretim Üyesi Bora GÖRGÜN
Psk. Delal Gamze ALTUN
Öğr. Gör. Ezgi ORAL

Pandemi Döneminde Yükseköğretimde Engelli Öğrenci El Kitabı

Covid-19 kısaltması ile bilinen ve tüm dünyayı etkisi altına alan virüs salgını nedeniyle ülkemizde 16 Mart 2020 tarihinde yüz yüze eğitime ara veren üniversiteler, Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) aldığı kararla 2020-2021 eğitim-öğretim yılına uzaktan eğitim yöntemi ile başlamış olup salgının hala tehlikeli yayılışını sürdürmesi nedeniyle bu eğitim yöntemini kullanmaya devam etmektedir. John Hopkins Üniversitesi'nin verilerine göre dünya genelinde 52 milyon 824 bin kişinin yakalandığı, 1 milyon 294 binden fazla kişinin yaşamını yitirdiği küresel salgın (John Hopkins Üniversitesi, 13.11.2020), etkisini arttırarak ikinci kış döneminde sağlığımızı tehdit etmeye devam etmektedir.

Üniversiteler eğitim-öğretim açısından diğer kademelere göre daha esnek ve çeşitlendirilmiş çalışma yöntemlerine sahip olsalar da üniversite öğrencileri yaşanan salgından etkilenmektedir. Üniversite öğrencilerinin arasında bulunan engelli öğrenci grubu da etkilenen kesimlerin başında gelmektedir. Türkiye'de nüfusun yüzde 12'sini oluşturan engelli bireyler, yükseköğretimde YÖK'ün 2019 yılı verilerine göre 47 bin 751 öğrenciden oluşmaktadır. Engelli öğrencilerin 38 bin 895'ini engel durumu bilinmeyenler, 2 bin 705'ini fiziksel engelli, 2 bin 316'sını kronik sağlık sorunu olanlar, 2 bin 31'ini görme ve bin 103'ünü işitme engelli öğrenciler oluşturmaktadır. Engel gruplarının temsilinde otizm spektrum bozukluğu, Asperger sendromu, öğrenme güçlüğü, dikkat eksikliği ve zihinsel yetersizliği olan öğrenciler az temsil edilmekteyse de ülkemizde 119 zihinsel engelli, 31 öğrenme güçlüğü olan, 58 dikkat eksikliği ve otizm tanısı alan, 21 de Asperger sendromu olan öğrenci yükseköğretimden yararlanmaktadır.

Covid-19 salgını bizlere engelli öğrencilerin fiziksel erişim, eğitim içeriği gibi halihazırda var olan eşitsizliklerine eğitim içeriğine ulaşım ve özel gereksinimlerin karşılanması gibi ek önlemlerin alınması, uyarlamaların yapılması ve bu düzenlemelerin hızla gerçekleştirilmesi sorumluluğunu yükledi. İzmir Üniversiteler Platformu altında engellilik alanında üniversite öğrencilerinin yaşamını kolaylaştırmak adına çalışan alt çalışma grubumuz, Covid-19 salgını döneminde engelli öğrencilerin yaşadığı sorunlara değinmek ve uygulanan çözüm yollarını yaygınlaştırmak için bir el kitabı hazırlamıştır. Yaşanan Covid-19 sürecinde İzmir’de bulunan tüm üniversitelerin engelli öğrenci birimlerinin gerçekleştirdiği araştırmalar, hayata geçirdiği uygulamalar ve engelli öğrenci görüşmeleri sonucu ortaya çıkan bu el kitabının gelecekte daha da geliştirilerek engelli öğrencilerin yaşamını kolaylaştırmasını diliyoruz.

Prof. Dr. Huriye Toker

*İzmir Üniversiteleri Platformu
Engelli Öğrenci Çalışma Grubu*

Daha Erişilebilir Bir Üniversite Eğitimi

Eğitlik yasasına göre kurumlar, engelli öğrencileri eğitim hayatları boyunca desteklemekle sorumludurlar. Engelli hizmetleri kişisel ihtiyaçları belirleme, uyum gereksinimleri ile ilgili kararlar alma ve gerekli birimleri harekete geçirerek kararların uygulanmasını sağlama konusunda kilit rol oynarlar. Üniversitelerde var olan engelli ğrenci birimleri, öğrencinin gereksinim duyduğu uyum ve destek sağlama mekanizmalarının birer aracıdır. Amaç, ğrencinin engelinden kaynaklanan etkileri telafi etmek ve böylece öğrenim alanına daha iyi bir erişim sağlayarak, akranlarıyla eşit seviyede eğitime katılmalarını sağlamaktır. Yükseköğretimdeki engelli öğrencilerin çoğu belirli uyarlamalara ve öğrenme desteğine ihtiyaç duymaktadırlar.

Covid-19 salgını ile birlikte 2020 yılı Mart ayından itibaren tüm eğitim kurumlarında hızlı şekilde uzaktan eğitime geçilmesi ile birlikte tüm ülkede olduğu gibi İzmir’de bulunan on üniversite ve yüksekokul (DE, İYTE, İE, İK, Ege, Yaşar, Bakırçay, Demokrasi, Tınaztepe niversiteleri ve Kavram MYO) engelli öğrencilerine eşit ve adil bir öğrenim fırsatı sunabilmek için ek önlemler almış ve uyarlamalar gerçekleştirmiştir. Bu alışmalarında İzmir niversiteler Platformu altında 2008 yılından bu yana kesintisiz olarak faaliyetlerine devam eden Engelsiz alışma Grubu’nun sahip olduğu alt yapı, uzmanlık, deneyim ve bilhassa da ortaklaşa çalışarak yaratılan sinerji yol gösterici olmuştur.

Yükseköğrenime katılan öğrenci gruplarının farklı çeşitlilikte engeli olan ve çeşitli öğrenme ihtiyacı olan kişileri kapsadıkları görüldüğünden bu destek ve hizmetleri aşağıdaki gibi üç başlıkta değerlendirebiliriz:

- Öğrenme desteği
- Yardımcı teknolojiler aracılığıyla eğitim materyallerine erişimini sağlama
- Sınav ve değerlendirme uyarlamaları

Öğrenme Desteği

İzmir'deki üniversiteler pandemi döneminde yükseköğretimde kayıtlı engelli öğrencilerin başarısı için ihtiyaç duydukları temel bilgileri sağlayarak öğrencilerde gerçek bir farklılık yaratma yolunda yoğun çaba sarf etmiştir. Özellikle görme, işitme engeli bulunan, bilişsel ve zihinsel zorluk yaşayan öğrencilerin ders materyallerine ulaşması kolaylaştırılarak destek sağlanmıştır. Uzaktan erişimle kütüphane imkânlarına ve donanımına ulaşmaları sağlanarak öğrenme desteği verilmiştir. Gerekli bilgiyi alternatif formatlarda sunmak, engellilik yasasının gerekliliği ve iyi uygulama örneğidir. Üniversiteler engelli öğrenci birimleri aracılığıyla iletişim kurdukları ve kendilerine başvuran engelli öğrencilere öğrenme desteği sağlamıştır.

Salgın döneminde gerçekleştirilen uzaktan eğitim sırasında tüm engelli öğrencilerin neredeyse hep birlikte ifade ettikleri nokta, bir yerden bir yere gitme zorunluluğu olmadığından, derslere eşzamanlı katılımı daha esnek bir süreç işletildiğinden daha verimli bir öğrenme süreci geçirdikleridir. Yine öğrencilerin eğitim içeriğine istedikleri zaman ulaşabilmeleri sayesinde ders tekrarı yapabilmeleri mümkün olmuş, ayrıca öğrenciler zamanlarını daha verimli değerlendirip daha etkin çalışabildiklerini belirtmişlerdir.

Uzaktan eğitim yönteminin olumlu olumsuz pek çok yeniliği ve değişimi beraberinde getirdiği bir gerçektir. Engelli öğrencilerle yürütülen görüşmelerde her bir engelli öğrencinin engeli, bakış açısı ve süreçte karşılaştığı zorluklar doğrultusunda deneyim kazandığı görülmektedir.

“Fiziki olarak üniversitelerin gereksiz olduğunu, öğrenme ve bilgiye ulaşmak için binalara, insanların farklı şehirlere gitme rine gerek olmadığını, online eğitimin örgün eğitimden çok daha konforlu ve ileride olabileceğini gördüm.” (Kronik hastalığı bulunan, 2. sınıf, 26 yaşında bir öğrencimiz)

“Daha rahat, sakin ders çalışma imkânı olması ve zorlamamaları beni çok motive etti.” (Fiziksel engelli, 2. sınıf, 21 yaşında bir öğrencimiz)

“Yüz yüze eğitime göre daha çok öğrendiğimi düşünüyorum. Bu nedenle başarı düzeyim yükseldi.” (Zihinsel engelli, 2. sınıf, 20 yaşında bir öğrencimiz)

Covid-19 salgını ile planlama aşaması çok kısa sürede gerçekleşen uzaktan eğitim süreci sistemsel, altyapısal ve yönetsel eksikliklere ve en önemlisi sürecin bilinmezlik ile birlikte yürütülmesine yol açtığı için eleştirilerde bulunan öğrencilerimiz yine de bu belirsizliğin içinde sürecin üniversiteler açısından “elden geldiğince iyi yönetildiği” konusunda uzlaşmaktadırlar.

Engel gruplarına göre deneyimlere odaklanıldığında yardımcı destek teknolojilere çok gereksinimi olmayan öğrencilerimiz evde kapalı kalmayı ve sosyal çevreleriyle iletişim kuramamayı, öğretmenleriyle yüz yüze görüşmemeyi temel zorluk olarak belirtmişlerdir.

“Hocalarla yüz yüze iletişimde olamamak. Sosyal yaşamıma, arkadaşlık ilişkilerime ve kampüs hayatına uzak kalmak beni eksik hissettirdi.” (Görme engelli, 2. Sınıf, 21 yaşında bir öğrencimiz)

“Hocalarla yüz yüze derste olmamak, sınıf içi etkili iletişimin olmaması olumsuz yönleriydi.” (Ortopedik engelli, 3. sınıf, 20 yaşında bir öğrencimiz)

“Online eğitim notlara erişimde ve dersleri sonradan izleyerek notları tamamlamamı sağlıyordu. Fakat yüz yüze eğitimde hocalarla daha etkili bir iletişim kurabiliyorduk, bu nedenle yarı yarıya memnunum diyebilirim.” (Görme engelli, 2. Sınıf, 21 yaşında bir öğrencimiz)

“Yüz yüze eğitim gibi olmadı, mikrofону kullanmada sorun yaşadım. Bilgisayarım sürekli uyarı verdi ve sistem açılmadı. Meetings canlı ders uygulamasında da sürekli ailemden yardım almak zorunda kaldım. Ekran okuyucum Meetings’in mikrofön simgesini seslendirmede ve kullanmakta zorluk çektim. Hatta bir keresinde sunum yapmam gerekiyordu ve sorun olacağından çok endişe yaşadım. Yüz yüze eğitimdeki gibi hocalarımla yakın ilişki kuramadığımdan da sorun yaşadım.” (Görme engelli, 3. Sınıf, 21 yaşında bir öğrencimiz)

Engelli öğrenci birimleri olarak bilişsel engeli bulunan öğrencilerimizden ise tam tersi yanıtlar aldık. Bu bağlamda otizmli ya da zihinsel yetersizlik yaşayan öğrencilerimizin daha etkin bir öğrenme süreci yaşadıkları görüldü.

“Yüz yüz eğitime göre derslere daha çok katıldım ve dersleri çok iyi takip ettim. Bence mükemmeldi.” (Zihinsel engelli, 2. sınıf, 20 yaşında bir öğrencimiz)

“Birinci dönem sınıf ortamındaki seslerden dersi dinleyemedim. Online eğitim sürecinde bu sorunu yaşamadım ve daha başarılı oldum.” (Otizm engeli bulunan, 2. sınıf, 21 yaşında bir öğrencimiz)

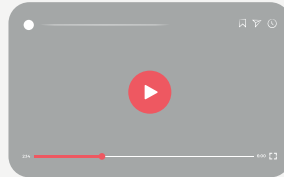

“Evim okuluma çok uzak. Üç vesait ile yol iki saat sürüyor. Eğitimin uzaktan olması en çok bana yaradı sanırım. Hem daha çok kitap okudum ve daha çok araştırırdım hem yollarda perişan olmadım. Epilepsi rahatsızlığım sebebiyle en büyük risk kesinlikle ben ve benim gibi olan arkadaşlarımdı. Her zaman kötüye yormamak gerekiyor. Benim açımdan daha iyi oldu.” (Kronik hastalığı bulunan, 2. sınıf, 27 yaşında öğrencimiz)

Fakat yine de işitme engeli bulunan öğrenciler için canlı dersler dudak okuma anlamında sıkıntı yaratmıştır ve öğrenciler bu konuda taleplerini iletmişlerdir.

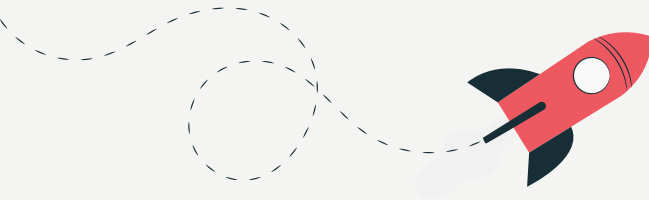
“İletişimim büyük ölçüde dudak okumaya dayandığından, uzaktan eğitimde yapılan canlı dersler veya önceden kaydedilmiş video dersler benim için zaten verimli olmadığından bunlara katılım gösteremedim. Ders videolarını anlamak benim için imkânsızdı, bir fayda görmedim. Altyazıları olmadığı sürece de bu materyalleri anlamam çok mümkün değil. Dudak okuma yapabilmem için ise konuşmacıyı görmemin yanında ses ile görüntünün senkronize olması önem taşıyor. Dersleri çoğu zaman ayrıca paylaşılan materyallerden ve dersin işlendiği kitaptan takip ettim. Tüm bu şartlar altında uzaktan eğitim benim için mükemmel değildi ama bu sorunların benzerleriyle ve bazen hatta daha fazlasıyla yüz yüze eğitimde de karşılaştığımdan, uzaktan eğitim, uygulamalı dersler açısından bir nebze daha verimliydi. En çok sıkıntı çektiğim dersler olan laboratuvar dersleri uzaktan eğitimde benim için oldukça rahattı. Yine de teorikten çok pratiğin önemli olduğu bu derslerin ne kadar verimli olduğu bence biraz tartışmalıydı. Bu teknik eksikliği ileride kapatabilecek olsam bile mezun olduğumda bunun eksikliğini çekeceğim aşikâr. Yine de durumum gidişatından memnunum.” (İşitme engelli, 3. sınıf, 20 yaşında bir öğrencimiz).

Öğrenme desteği konu başlığında engelli birimleri olarak engel türlerine göre farklı ihtiyaçların ortaya çıktığı ve farklı uyarlamaların uzaktan eğitim için de çeşitlendirilerek hayata geçirilmesinin oldukça önemli olduğu gözlenmiştir.

Yardımcı Teknolojiler Aracılığıyla Eğitim Materyallerine Erişim Desteği

İzmir'de bulunan tüm üniversiteler bilgi işlem ve uzaktan eğitim birimleri ile engelli öğrencilerin derslere erişimindeki donanımsal veya yazılımsal sorunlarının giderilmesine destek sağlamıştır. Yardımcı teknolojiler birçok öğrencinin daha fazla materyale erişimini sağlayabilmektedir. Üniversitelerin uzaktan eğitim merkezleri ve bu amaçla kurulmuş birimleri engelli öğrencilerin bilgisayar ve internet erişimi başta olmak üzere yardımcı teknoloji ihtiyaçlarını karşılamışlar ve talepler doğrultusunda uzaktan eğitime erişme konusunda hizmet sağlamışlardır. Yardımcı teknoloji birçok öğrenci için gereklidir ve bu teknoloji olmaksızın göremeyen, duyamayan veya ders materyallerine ulaşamayan kişiler derslere katılamaz. İzmir'de bulunan üniversiteler SAKAI, MS Teams, Big Blue Button, Blackboard, Zoom, Skpe gibi çeşitli platformları kullanarak uzaktan eğitimi gerçekleştirmişlerdir. Öğrenciler bilgi işlem birimlerine, öğrenci işleri veya engelli birimlerine yönelttikleri teknik destek taleplerinin sorunsuz şekilde gerçekleştirildiği belirtilmektedir.

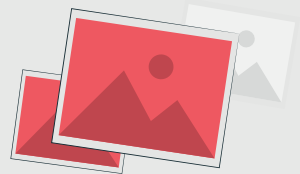

Yardımcı teknolojilerin bazı engel grupları için daha da önemli olduğunu, MS Teams'in simultane çeviri özelliğinin işitme engelli öğrencilerin derse katılımını mümkün kıldığını, bunun yanı sıra Pearson MyLab gibi sistemlere ihtiyaç duyulduğunu ifade eden işitme engelli öğrencilerimiz, bazı üniversitelerin üyeliği bulunan Jove platformunun da barındırdığı altyazılı videolar gibi özelliklerin önemli birer gereklilik olduğunu dile getirmiştir.

“Örneğin üniversitemizin anlaşması sayesinde bizler Jove'ye ücretsiz erişim sağlayabiliyoruz. Uzaktan eğitime devam edilmesi durumunda, bunun gibi platformlarla yapılacak anlaşmalar, bu süreçte elimizdeki materyal yelpazesini, böylece de eğitimin kalitesi ile verimini artıracaktır. En çok tercih edilen yöntem olan senkron veya senkron olmayan video barındıran derslere altyazı desteği bu materyallere erişimimi artıracak ve bunlardan geri kalmamı engelleyecektir. Bizlerin destekleyici platformlara erişim sağlaması, üniversitelerimizin alacağı kurumsal üyelikler sayesinde mümkün oluyor.” (İşitme engelli, 3. sınıf, 20 yaşında bir öğrencimiz)

Görme engeli olan öğrencilerimiz pandemi öncesinde de JAWS, Voiceover gibi ekran okuyucu programları kullandıklarından, bilgisayar üzerinden derslerde bu programları kullanmaya devam etmişlerdir. Görme engelli öğrenciler özellikle ders kaynaklarının pdf formatında verilmesinin bu okuma programları için birer gereklilik olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca öğretim elemanlarının sisteme yüklediği slaytların görsel kısımlarını da betimlemelerinin gerektiğinin altını çizmişlerdir.

Öğrenciler ile gerçekleştirilen görüşmelerde Covid-19 salgını ile birlikte uzaktan eğitime geçişin zaman ve fiziksel ulaşım gibi kısıtları ortadan kaldırmasıyla derslere katılım ve ses kayıtlarına ulaşabilmeleri açısından daha özgür olduklarını ifade etmişlerse de kişilerarası iletişimin gücünden yoksun kaldıklarından öğretmenlerle iletişimde zorluk yaşadıklarını dile getirmişlerdir. Öğretmenler ile e-posta ve diğer teknolojik araçlarla iletişim kurmaya çalıştıklarında sorularına kısa sürede yanıt alamadıklarını ifade ederek, yüz yüze iletişimin eğitimde merkezi gücüne vurgu yapmaktadırlar. Çevrim içi ders materyallerine ulaşmada sıkıntı yaşamadıklarını dile getiren engelli öğrenciler, öğretmenlerin yardıma hazır ve anlayış gösteren, sorun çözme odaklı davranışlarının sürecin kolay atlatılmasında önemli rol oynadığını ifade etmektedirler.

Sınav ve Değerlendirme Uyarlamaları

İzmir'de bulunan üniversiteler gerçekleştirdikleri uyarlamalar ile engelli öğrencilerin sınav yönteminin değiştirilmesi, sınavlarda ek süre verilmesi, sınav kağıtlarının gözetmenler tarafından uzaktan erişimle kendilerine okunması, sınav yönteminin okul sınavı yerine ödev ve benzeri farklı çalışmalar olarak düzenlenmesi, sınav evrakının daha büyük punto ile hazırlanması, sınav evrakının yazılı ya da sesli olarak kendilerine ulaştırılması gibi desteklerle, öğrencilerin sınavlardaki başarılarında büyük farklılıklar ortaya çıkmıştır. Öğrenciler ile yapılan görüşmelerde de bu desteğin ders notlarına olumlu yansıdığı ve motivasyonlarını oldukça yüksek oranda arttırdığı saptanmıştır. Covid-19 salgını sürecinde tüm öğrencilerin hemfikir olduğu temel konu, daha çok çalışmaları gerekmişse de sınav sisteminde gerektiğinde yapılan değişikliklerle başarılarının ve notlarının yükselmesi olmuştur.

“Başarı düzeyim biraz daha yükseldi. Ders videolarını tekrar tekrar dinledim, araştırma yapabildim ve zamanım olduğu için daha etkin öğrenme sağladığımı düşünüyorum.” (Ortopedik engelli, 3.sınıf, 20 yaşında engelli bir öğrencimiz)

“Okulda olduğum gergin havadan uzak bir şekilde odamda rahatça dersime çalışıp sınava girebilmek etkili oldu.”(Fiziksel engelli, 2. sınıf, 20 yaşında bir öğrencimiz)

“Çalışma düzeyim daha fazlaydı, ulaşımdan kaynaklanan zaman kaybımı derslere çalışarak değerlendirdim. Online eğitimde derslere daha çok emek harcadım. Ders notlarım yükseldi. Akademik konularda, derslerle ilgili daha fazla araştırma yapma fırsatım oldu.” (Kronik hastalığı bulunan, 3. sınıf, 20 yaşında bir öğrencimiz)

“Salgın döneminde kesinlikle daha çok çalışıyordum. Yüz yüze eğitimdeyken sınav olduğumuz için sadece notlardan çalışıyordum, sınavlar ödev şeklinde olunca başka kaynaklardan yararlanma ve araştırma olanağım oldu.” (Görme engelli, 2. sınıf, 21 yaşında bir öğrencimiz)

“Yüz yüze eğitime göre çaba ve çalışma düzeyim yüksekti. Ders notlarını çok tekrar ettim.” (Zihinsel engelli, 2. sınıf, 20 yaşında bir öğrencimiz)

“Başarı düzeyim kesinlikle arttı. Notlarım çok iyi geldi. Elimde bir sürü kaynak oldu. Derste kaçırdığım ya da çok anlayamadığımı internet üzerinden anlatan vidolar vb. buldum. Yüz yüze eğitimde öğrenme hocaya bağlıydı, daha dikkatli dinliyor anlamaya çalışıyordum. Bölüm çok etkiliydi, tüm hocalar öğrenciler öğreniyor mu, daha ne yapabiliriz diye çok çabalıyorlardı.” (Öğrenme güçlüğü, 3. sınıf, 22 yaşında bir öğrencimiz)

“Ders çalışma düzeyi ve çaba açısından çalışma yüküm, hızım ve yoğunluğum üç kat arttı. Yüz yüze eğitimde de çalışıyorduk ama bunu gün içinde dağıttığımızdan hissetmiyorduk. Sekiz saat okulda olduktan sonra eve geldiğimizde başka şeyler yapabiliyorduk. Covid-19 ile beraber tüm gün sadece dersin gereklerini yaptım.” (Fiziksel engelli, 3. sınıf, 21 yaşında bir öğrencimiz)

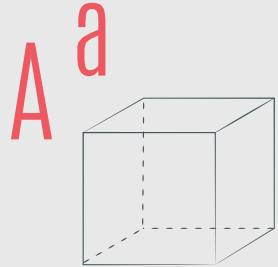
Her ne kadar sınav uyarlamaları fakültelere, bölümlere göre farklılık gösterse de uzaktan eğitim sürecinde engelli öğrencilerin motivasyonunu yükselten konu, başarılarındaki artış olmuştur ve bu başarı artışını notlarındaki yükselme ile gözlemlemişlerdir. Öğrenciler Covid-19 sürecinde sınav yöntemlerinin ödev ve proje teslimi ağırlıklı olması nedeniyle iş yükünün biraz daha azaltılması talebini iletmışlerdir. Öğrenciler yüz yüze eğitimden çok daha uzun saatler çaba harcadıklarını, daha uzun süre ekran karşısında çalıştıklarını dile getirmişlerdir.

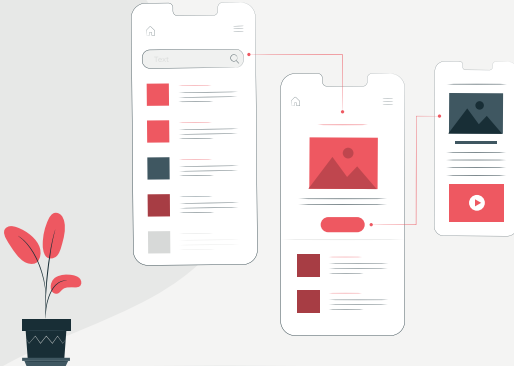
İzmir Üniversiteleri olarak Covid-19 döneminde engelli öğrenciler için gerçekleştirdiğimiz uyarlamalar

Uzaktan eğitim sürecine ilişkin destek talep konuları

- Sınavlarda kısa ve öz soruların sorulması.
- Ödev veya sunum teslimlerinde ek süre verilmesi.
- Mac/iOS işletim sisteminde, bazı kullanıcılar açısından powerpoint (ppt) formatlı dosyaların açılmasında sorun yaşanması nedeniyle gönderilecek dosyaların, dönüştürülmesi daha kolay olan word (doc) formatında yüklenmesi.
- Engelli öğrencilerin sesli okuma sistemiyle önceden çalışabilmesi için ders notlarının derslerden önce metin olarak (pdf veya word formatında) kendisine ulaştırılması.
- Ders içeriklerinin ve materyallerinin uzaktan eğitime uygun şekilde yeniden düzenlenmesi.
- Görsel ders materyallerinin büyütülebilir olması veya büyük puntolu şekilde hazırlanmış dosyaların gönderilmesi.
- Sınavların ve ödevlerin sesli formatta sunulması.

- Ödev veya sınav değerlendirmelerinde engel durumlarının göz önünde bulundurulması.
- Sınavda sorumlu olunacak konu başlıklarının önceden öğrenciyle paylaşılması.
- Dersi veren öğretim elemanlarının yüksek ses ile ve anlaşılır bir şekilde konuşması.
- Öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilere yönelik olarak ödev ya da sınav konularının yorum gerektirmeyen ve kolay anlaşılır ifadeler çerçevesinde belirlenmesi.
- Öğrenme güçlüğü yaşayan öğrencilere yönelik olarak ödevlerin ayrıntılı açıklamalarının yapılarak verilmesi• Verilen ödevlerin içeriklerinin sesli olarak okunması.
- Bilgisayar olanağından yoksun olmaları nedeniyle cep telefonu üzerinden ödev hazırlamak durumunda kalan öğrencilerin cep telefonu üzerinde farklı formatlarda hazırladıkları ödevlerin dersin öğretim elemanı tarafından kabul edilmesi.
- Eğitim süresince kullanılmak üzere akademik birimler tarafından bilgisayar tahsis edilmesi.
- Ödevlerin ya da sınavların ses kaydı olarak teslim edilebilmesi.
- Yazılı ders notlarının sayıca arttırılması.
- Çevrimiçi derslerde alt yazı seçeneğinin olması.

Uzaktan Eğitim Sürecine İlişkin İletilen Sorunlar

- Bilgisayar olanağı bulunmamasından dolayı derslerin cep telefonu üzerinden takip edilmesi kaynaklı zorluk yaşanması.
- Uzun ses kayıtlarının konsantrasyon sağlanmasında zorluk yaşatması.
- İnternet bağlantısının yokluğu veya kota yetersizliği.
- Ödev veya sınav hazırlığı konusunda bilgisayar olanağının bulunmaması.
- Ödev veya sınav hazırlığına yönelik kaynak bulma sıkıntısı.
- Uzaktan eğitim sisteminden kaynaklı derslere odaklanma sorunu yaşanması.
- Konuşma ve okuma performansı gerektiren sınav uygulamalarında konuşma yetersizliğine bağlı olarak okumakta zorluk yaşanması.
- Uzaktan eğitim sisteminde ilk haftalarda yaşanan teknik sorunlar nedeniyle ders takibinde zorluk yaşanmış olması.

İhtiyaç Duyulan İyileştirmeler

- Üniversitelerin gerekli duyuru ve açıklamaları belirsizliğe yer vermeden ve zamanında gerçekleştirilmeleri.
- İşitme engelli öğrencilerimiz için ders videolarının alt yazılı olarak hazırlanması.
- İşitme engelli öğrencimizin dudak okuması gerektiğinden eğitim içeriği ve derslerin bu ihtiyaca cevap verebilecek şekilde yardımcı teknolojiler ile desteklenmesi.
- Eğitimcilerin tüm duyuru ve sözlü anonslarını işitme engelli öğrencileri de göz önünde bulundurarak yazılı olarak da yapmaları.

İzmir Üniversiteleri Engelli Birimleri Olarak Uzaktan Eğitim Süreci ve Çevrim İçi Dersler İçin Önerilerimiz

- 1.** Genel bilgiyi alternatif formlarda sunmak: Erişilebilir, evrensel tasarım ilkeleri doğrultusunda ve kapsayıcı stratejiler kullanarak tüm engel gruplarına uygun ve farklılaştırılmış öğrenme ihtiyaçlarına uygun müfredat içerikleri tasarlanmalıdır.
- 2.** Üniversitelerimizin online eğitime geçiş sertifikasyonu gibi kurum içi uygulamalarla eğitim kadrosunu online eğitim ve iletişim alışkanlıkları bakımından güçlendirmesi önerilmektedir.
- 3.** Müfredatı erişilebilir hale getirmek bazen sadece küçük değişiklikler gerektirir. Örneğin; sunumların kısa ve öz olarak hazırlanması, bilginin küçük bölümler halinde verilmesi sadece engelli olanların değil tüm öğrencilerin erişimini ve anlamasını kolaylaştıracak evrensel tasarım ilkelerindedir.
- 4.** Evrensel erişim çerçevesinde derslerin tasarım aşamasından işleyişine, değerlendirme metotları ve sınav uygulamasına kadar ihtiyaç duyulan uyarlamaların birbiriyle uyumlu ve tüm basamakları içerecek şekilde planlanması gerekmektedir.
- 5.** Tüm üniversitelerin ilgili akademik birimleri aracılığıyla ders müfredatlarını çevrim içi ortama uygun hale getirmek için yeniden düzenlemeleri ve bu sırada tüm engel gruplarını da göz önüne alarak bu çalışmaların gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

6. Üniversitelerin çevrim içi derslere ulaşım için belirlediği platformların tüm engel grupları için nasıl kullanılacağını, sisteme giriş ve derslere erişimin detaylı şekilde anlatıldığı görsel destekli kılavuzların hazırlanarak sistemde kolay erişilebilir şekilde bulundurulması gerekmektedir.

7. Her bir engelli öğrenci grubuna üniversitelerin bilgi işlem, uzaktan eğitim gibi birimlerinden birer kişi atanarak destek talep ve ihtiyaçlarını yönlendirebileceği, erişilebilir bireysel destek ağı yaratılmalıdır.

8. Görme engelli öğrencilerin kullandıkları okuma programları için ders kaynaklarının pdf formatında verilmesi gerekmektedir.

9. Ders içeriklerinin düzenlenmesi sırasında sıra dışı metinleri, karakterleri ve kısaltmaları yorumlarken ekran okuyucularının sınırlılıklarının farkında olunması gerekmektedir.

10. Öğretim elemanlarının sisteme yüklediği slaytların görsel kısımlarının da betimlenmesi gerekmektedir.

11. Görsel veya işitsel formatlar için alternatif bilgi kaynakları sağlanmalıdır.

12. Öğrenciler uzaktan eğitim döneminde yüz yüze eğitim dönemine göre çok daha fazla çalışmak zorunda kaldıklarını, sınavların ve çalışmaların uzaktan eğitime göre uyarlanması gerektiğini dile getirmektedirler.

13. Öğretim elemanları ile yüz yüze iletişimdeki kadar sık ve yakın ilişki kuramadıkları uzaktan eğitim sürecinde bu konuda da yenilikçi çözümlerle öğrenci-öğitmen etkileşimini arttırmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

14. Tüm engelli öğrencilere sağlanacak psikolojik destek uzaktan eğitim sürecinin bir parçası olarak görülerek planlanmalıdır. Öğrenci sosyal çevresi ile iletişim kuramadığından bu bir ihtiyaç olarak görülmelidir.

15. Öğrenciler uzaktan erişim döneminde en çok uzak kaldıkları şeyin kampüs yaşantısı olduğunu ve arkadaşlarıyla görüşemediklerini söylediklerinden bu konuda yenilikçi çözümler geliştirilmelidir. Sanal etkinlikler gerçekleştirilmeli, sanal öğrenci toplantıları ile motivasyon artırılmalıdır.

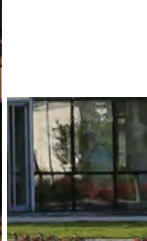
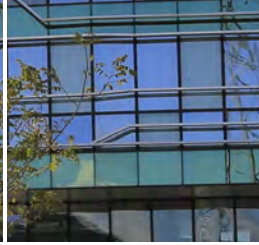
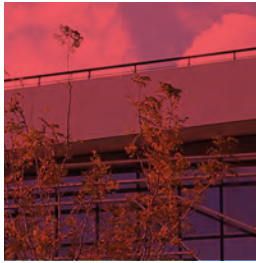
Kaynakça

AHEAD (2020) Learning from Home During Covid-19: A Survey of Irish FET and HE Students with Disabilities, AHEAD Educational Press, Dublin.

İyi Uygulamalar Rehberi-AHEAD-TIU. Yüksek Öğretimde Engelli Öğrencilere Destek ve Hizmet Sağlayanlar İçin.

İzmir'de bulunan tüm üniversitelerin hazırladıkları pandemi sürecine ilişkin engelli öğrenci durum raporları.

teknoparkizmir
"tech together"

Bu kitapçık Teknopark İzmir destekleriyle basılmıştır.